

Саха республикатын «Кэбээйи улууһа (оройуона)» муниципальной тэриллии үөрэҕири
салалтатын муниципальной казеннай тэрилтэтэ
«17 нүөмүрдээх «Чуораанчык» оҕо саада» Муниципальной бюджетнай үөрэх тэрилтэтэ

«Олоҕо иитэр үөрэтэр ньыматын эбии үөрэхтээһин тиһигэр киллэри»
(кылгас кэмнээх бырайыак)

Саха оҕото кыра сааһыттан өбүгэтин үтүө угэстэрин, төрүт култууратын, итэҕэлин этигэр-хааныгар иңэринэр, төрөөбүт норуотун мындыр өйүнэн, уран тарбабынан, кылыһахтаах чуор куолаһынан, мааны майгытынан киэн туттар кыабын сатаан тэрийдэххэ, хайа да омук ортотугар тэңник сананар киһи киһитэ буолан тахсарыгар көмөлөһүө этэ. Онуоха сүрүн оңкулунан олоҕо педагогикатыгар тирэбирэн оҕоҕо чөмчүүк сааһыттан «киһитийи» укулаатын олохтоһун буолар. Билигин олоҕхону кыра саастаах оҕоҕо билиһиннэрэр үлэ сахалыы иитэр-үөрэтэр оҕо тэрилтэтин бырагыраамматыгар киирэн турар. «Госхол» базовой бырагыраамма сүрүннүүр сыалынан «саха киһитин сиэринэн киэң холку дууһалаах, амарах сүрэхтээх, мындыр өйдөөх, хомоҕой тыллаах, уран тарбахтаах, чэгиэн доруобуйалаах, сахалыы куттаах-сүрдээх, майгылаах-сигилилээх «мин сахабын» диэн киэн туттар дьолун киһи буола улаатарын» хааччыйыы буолар. Ити сыалтан аттаран олоҕхону билиңни кэмнэ аныгы олох көрүүтүнэн иитэр үөрэтэр үлэҕэ табыгастаахтык туһанан үөрэх эйгэтигэр анал систиэмэ олохтонуохтаах. Бырагыраамма сыалын олоххо киллэриигэ биһиги уһуйааммыт олоҕо педагогикатын тирэх оҕостон иитиэ эйгэтин олохтуурга араас хайысхалаах үлэни ситимнээн ытар. Ол курдук биһиги оҕолорбут олоҕхону биирдиилэн, бөлүбүнэн толорууга үгүс ситиһиилээхтэр.

Оҕо дэгиттэ сайда улаатарыгар ордук суолталаах кэмэ оскуолаҕа кириэн иннинээҕи сааһа буолар. Онон дьэ кэргэннэ төрөппүттэр, оҕо тэрилтэтигэр иитээччилэр норуот педагогикатыгар тирэбирэн , билиңни сайдыылаах кэм бары кыабын аттаран , табыгастаах суолу – ийи, ньыманы таба туһанан үгүс үлэни ытталлар, саңа суоллары тобулаллар. Биһиги тэрилтэбит быйылгы үөрэх дьылыгар олоҕо оҕо тыла байар, сайдар эйгэтин тэрийэргэ оҕо толкуйун эрчийэргэ эрэ буолбакка, саас кэрдиис кэминэн оҕо тэрилтэтин күннээҕи олоҕор киллэриигэ үлэни ытан анал бырайыак оңорон үлэлэстэ. Бырайыак **сүрүн сыалынан** : олоҕо педагогикатын эбии үөрэхтээһин араас хайысхатыгар киллэрэн оҕону кыра эрдэбиттэн олоҕо барҕа баай тыныгар, умсугутар улуу күүүгэр угуйуу, уһуйуу.

Соруктар :

- саха героической эпоһа олоҕо иитэр , үөрэтэр, сайыннарар кыабын чинчийи, научнай литератураны үөрэтии;
- сайдар эйгэни тэрийи;
- олоҕо иитэр үөрэтэр ньыматын ФГОС региональной компонентин быһыытынан эбии үөрэхтээһин тиһигэр киллэрии;
- олоҕо педагогикатын туһанан оҕо сайдар толкуйун эрчийи, тылын байыты, кутун – сүрүн олохсутан саас кэрдиис кэминэн көрөн күннээҕи олох укулаатыгар киллэрии.

Үлэ сонуна : олонхо педагогикатын күннээби олох укулаатыгар эбии үөрэхтээын нөңүө киллэрэн сөптөөхтүк туһаннаахха, оҕо сахалыы өйө-санаата сайдарыгар, үтүөбү кэрэбү тардыһарыгар, куһаҕан дьайыылартан көмүскэнэригэр олук буолар.

Сабаҕалыыр түмүктэр: Хас биирдии иитээччи бэйэтин хайысхатыгар таһаарыылаахтык, ситимин быспакка улэлээтэбинэ оҕо чочуллан олонхону истэн ырытар, толкуйдуур дьобура сайдыаҕа, уус-уран айымньыны сэргээн, кэрэхсээн истэр, умсугуйар буолуо, тылын саппааһа байан уустаан-ураннаан кэпсэтэр, өйө-санаата кэниир, дириңиир, этэ-хаана дьэбдигирэр , дьин сахалыы куттаах-сүрдээх киһи буола улаатыа.

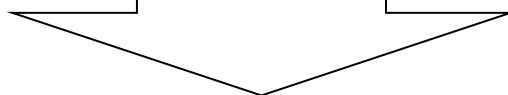
«Олонхо иитэр үөрэтэр ньыматын эбии үөрэхтээһин тиһигэр киллэри»
бырайыак сыллааҕы былаана

№	Үлэ көрүңэ	Күнэ-дьыла	Эппиэтинэстээх	Үлэ түмүгэ
1.	Эйгэ тэрийии	Балаҕан ыйа	Бөлөх иитээччилэрэ	Бөлөхтөрүнэн «Саха балаҕана» муннук тэрийии
2.	Олонхону билиһиннэри, истии	Балаҕан ыйа-	Кыра, орто бөлөх – «Аптаах холбуйачаан» уус уран ааҕыы куруһуога, сал. Михайлова М.В. Улахан, бэлэмнэнии бөлөх- «Мичээр» фольклор куруһуога, сал. Спиридонова Е.В.	Олонхону, фольклор араас жанрдарын истэн оҕо уус-уран тылын, хоһуйар дьүһүйэр сатабылын арийыы, ситимнээх санатын сайыннарыы. «Эдэр аабааччы», «Тыл баар- бараммат баай», Сметанинскэй ааҕыылар о.д.а. ааҕыы күрэхтэригэр кыттыы.
3.	Олонхону ойуулааһын, оһуордааһын	Балаҕан ыйа- сэтинньи ый	Кыра , орто бөлөх- «Дьэрэкээн» уруһуй куруһуога, сал. Чемчоева С.Н.. Улахан, бэлэмнэнии бөлөх- «Аптаах	Оҕолорго араас дьиктилээх олонхо көстүүлэрин , дьоруойдарын араас техниканы туһанан уруһуйдаттыы, араас ньыманан олонхо дьоруойдарын, туттар тэриллэрин, өйдөбүллэрин илиинэн оңоруу,

			киистэ» , сал. Спиридонова Е.В., «Сатабыллаах тарбахчааннар » илиинэн оңоруу куруһуога, сал. Лепчикова В.Е.	быыстапка тэрийи
4	Доруобуйа	Балаҕан ыйа- сэтинньи	Кыра , орто, улахан, бэлэмнэни бөлөх- «Өбүгэ оонньуулар» эти ханы чэбдигирдии куруһуога, сал. Михайлова А.А., Асчыттар, гигиенаны иити салайааччыта	Сахалы астары күннээҕи олоххо киллэри. Сахалы хамсаныллаах оонньуулар нөҥүө оҕону эт-хаан, сизэр-майгы өттүнэн сайыннары. Күнүскү утуйуу кэннэ самомассаж, «шишкотерапия» методикатын туһаны, «Байанай», «Өбүгэ оонньуулар» күрэхтэри тэрийи.
5	Айылҕаны кытта алтыһар эйгэни тэрийи	Ахсынньы – тохсунньу ыйдар	«Мин айылҕа оҕотобун» - экология куруһуога, Михайлова М.В.	Бөлөхтөргө күөх муннуктары тэрийэн, күн- дьыл хаамытын билиһиннэрэн, үүнээйилэри көрөргө истэргэ, харайарга маннайгы олугу ууруу, харыстабыллаах сыһыаны инэри, саха киһитэ айылҕалыын быстыспат ситимнээһин үөрэти.
6	«Туйаарыма Куо», «Ньургун Боотур» убарастарынан	Олунньу – кулун тутар ыйдар	Улахан , бэлэмнэни бөлөх- «Кыыс	Олонхоҕо кэрэ кыыс, уол убарастарынан уолу- кыыһы айылҕатын

	гендернэй иитии		куо» гендернэй иитии куруһуога, сал. Иванова Ю.Ю, «Үрүң уолан» - гендернэй иитии куруһуога, сал. Михайлова А.А.	быһыытынан арааран, дьыл, кэм-кэрдии хаамыытынан салайтараң, ол аата оҕону төрүт үгэскэ олобуран иитии-үөрэтии, уһуйуу.
7	Олонхо хамсаныыларын билиһиннэрии	Муус устар-ыам ыйа	Кыра, орто, улахан, бэлэмнэнии бөлөх- «Дьизэрэнкэй» Үнкүү куруһуога, сал. Томская Е.А.	Олонхо геройдарын уобарастарын, олонхо өйдөбүлүн оҕолорго үнкүү туруоран инэрии, үнкбүнэн оҕоҕо олонхо ис хоһоонун түргэнник өйдөтүү. Смотр-конкурстарга кыттыы

**Сыллаабы
үлэ түмүгэ**

1. Араас таһымнаах күрэхтэргэ көхтөөхтук кыттыы.
2. Биирдиилээн уонна бөлөбүнэн олонхо толорооччу оҕолору бэлэмнээн таһаарыы
3. Оҕо көмүскэлин күнүгэр «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхоттон быһа тардыыны киэн эйгэбэ оонньоон көрдөрүү.
4. Сиэр майгы өттүнэн чөл куттаах, үрдүк ис култууралаах, чэгиэн-чэбдик, тыл-өс, өй санаа өттүнэн сайдыылаах, төрөөбүт норуотун ытыктыыр, дойдутугар бэриниилээх, саха буоларынан киэн тутта улаатар оҕону иитэн таһаарыы.